

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Яна Еленкова Андреева,

Катедра „Испанистика и португалистика“, Факултет по класически и нови филологии,
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

за дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
по професионално направление 2.1. Филология,
докторска програма Литература на народите на Европа, Америка, Африка, Азия и
Австралия (Съвременна португалска литература, XX-XXI в.)

Автор на дисертационния труд: Десислава Любомирова Тимчева, докторант в редовна форма на обучение към катедра „Испанистика и португалистика“ (01.02.2017-01.08.2020 г.), Факултет по класически и нови филологии, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Тема на дисертационния труд: „Поетика на пространството в художественото творчество на Жоао де Мело“

Дисертационният труд на Десислава Тимчева е оригинално научно изследване, посветено на проучването на художествената репрезентация на пространствата в наративното творчество на португалския писател Жоао де Мело. Преди всичко трябва да се отбележи, че темата на изследването е релевантна и подходящо избрана – не само защото Жоао де Мело се нарежда сред най-утвърдените съвременни творци в португалското литературно пространство, но и защото към момента творчеството му не е достатъчно изследвано. Затова и дисертацията е приносна като академична разработка, която осветлява начина, по който пространствеността присъства като важен елемент от наративната конструкция в изследваните творби и същевременно като силно натоварена със смисли образност, която изгражда представите за физическите характеристики на пространствата, а също и за техните исторически, социални и психологически измерения. Структурата на дисертацията е логична и балансирана. Тя включва седем части – увод, четири глави, заключения, цитирана библиография. Общият обем на изследването е 247 страници, като на основния текст съответстват 223 с.

Уводът (с. 5–22) успешно обосновава избора на темата на дисертацията, като се позовава на наситеността на авторовото творчество с пространствени структури и образи,

чрез които изследваните литературни текстове проблематизират значими въпроси, свързани с португалската социално-историческа действителност, с националното самосъзнание на португалеца и с индивидуалния опит. Представени са също така целите, задачите и структурата на дисертацията, методологията на работа, описан е подходът към дефиниране на корпуса на изследването. Корпусът съдържа различни по жанр и тематика произведения и е съставен от три романа, два сборника с разкази и един пътепис, публикувани от края на 80-те години на XX в. до днес. Той е подходящо селектиран, доколкото е достатъчно обхванен и в него присъства по ясен начин проблематизирането на пространството и неговите физически, исторически, социални и психологически измерения, което е в центъра на изследователския интерес. Уводната част на дисертацията съдържа кратък панорамен преглед на цялостното творчество на Жоао де Мело и сведения за критическата му рецепция, което намирам за особено необходимо като допълнителен аргумент за подбора на корпуса, предвид слабото познаване на авторовите творби в България.

Първа глава, „Изследвания на пространството в литературата – теоретични перспективи“ (с. 23–78), представя обзор на теоретичните разработки за пространството в литературата и ясно очертава теоретико-методологическата рамка, която ориентира анализа в следващите глави. Смятам, че дисертантката се е справила успешно с предизвикателството да направи обстоен преглед на основните литературнотеоретични приноси в полето на своето изследване, като представи различните перспективи, залегнали в постановките на Бахтин, на теоретиците от класическата и посткласическата наратологична школа, във феноменологията и в идеите на Фуко, и същевременно да извлече от тези постановки различни и допълващи се подходи, които да приложи конкретно към анализа на художествените текстове в следващите глави. Много добро впечатление прави фактът, че докторантката е отлично осведомена и отчита приноса на българското литературознание по засегнатите от нея въпроси, като се позовава на редица наши изследователи (Богданов, Личева, Стефанов, Серафимова, Асенов, Андреева, Моллов, Чалъкова и др.).

Приносните моменти на дисертационния труд се съдържат в сполучливите наблюдения и адекватните изводи във втора, трета и четвърта глава. В тях Десислава Тимчева успешно прилага подобрите теоретични перспективи в литературнокритическия прочит, който осъществява. Анализът на съставляващите корпуса творби е последователен,

илюстриран е с достатъчно и добре преведени текстови примери и извежда ясно формулирани изводи и заключения за цялостната художествена репрезентация на пространството в изследваните творби на Жоао де Мело.

Във Втора глава (с. 79–110), озаглавена „Физическото пространство в художествената проза на Жоао де Мело“, авторката се фокусира върху физическите проявления на пространствата, върху начините за представяне на местата, които с облика на физическото си присъствие, вписано в текстуалния свят на творбата, се превръщат в смислообразуващи елементи. В главата се анализират средствата и посоките на изобразяване и смислопроизводство на три от най-често срещаните пространства, които ясно се отличават в картографията на местата в художественото творчество на Жоао де Мело: островът в пътеписа *Тайната на Азорските острови*, в романа *Плачеци щастливи хора* и в разказа „За началото и за водата“, океанът в романа *Плачеци щастливи хора* и в редица разкази от сборника *Кораби в нощта*, и градът в новелата „За митовете: триптихът на корабите“ и в романите *Плачеци щастливи хора* и *Обърканият човек*.

Третата глава на дисертацията (с. 111–164) разглежда историческото и социалното пространство в наративите на Жоао де Мело. Като се съсредоточава в анализа си върху най-представителните за историческата и социалната проблематика авторови творби, в които пространствата са изградени като контейнери за индивидуалната и колективната памет, дисертантката извежда на преден план смислообразуващите способности на пространствените единици и изследва художествената интерпретация на специфични социално-исторически въпроси, сред които се открояват Колониалната война, засилената миграция през втората половина на ХХ в. и евроинтеграцията в края на ХХ в. и началото на ХХІ в., намиращи отражение в художественото изграждане на островното, градското и корабното пространство.

В Четвърта глава (с. 165–227), озаглавена „Психологически измерения на пространството във фикционалното творчество на Жоао де Мело“, Десислава Тимчева разширява обхвата на сравнителния си анализ, като насочва наблюденията си към изследването на индивидуалното осъзнаване и разгръщането на психологическата плътност на персонажите чрез и в пространствената действителност. Като удачно обосновава зависимостта между категориите на пространството и на персонажа в процеса на изграждане на пространствената образност, последната аналитична глава, в която се

открояват най-интересните, по мое мнение, наблюдения на докторантката, проучва онези пространства в текстовете на Мело, които приютяват най-интимните човешки емоции, свързани с преживяването на любовта, себепознанието и търсенето на личностна идентичност. Особен интерес представляват изводите, които докторантката прави за пространствата на любовното чувство, на дома, на тялото, както и изследването на контраместата (лудницата, семинарията и манастирът), които според Тимчева затвърждават съществената роля, която имат пространствените измерения за оформянето на психологията на героите в художествените произведения на Жоао де Мело.

Разгърнатият в рамките на четирите глави сравнителен анализ на много подходящо избраните от докторантката произведения логично довежда до финалните заключения в дисертацията, към които предварително насочват присъстващите в края на всяка глава частични изводи. Заключениеята (с. 228–235) са добре построени и представят съществени изводи за художественото изграждане на пространствата и техните значения в изследваните творби. Релевантността на тези заключения потвърждава правилния избор на тема, обект, цели, задачи, теоретична рамка и методология на изследването.

Първичната и вторичната библиография, която коректно е описана в приложената към изследването Цитирана библиография (с. 236–247), наброява общо 116 заглавия и свидетелства за сериозната осведоменост на докторантката по свързаните с темата на дисертацията въпроси.

Авторефератът, в обем от 53 страници, отразява вярно структурата и съдържанието на дисертационния труд, посочва коректно научните му приноси и съдържа списък от 3 публикации на докторантката по темата на изследването.

В заключение, като се основавам на изложените по-горе достойнства на представения за публична защита дисертационен труд, считам, че разработката на тема „Поетика на пространството в художественото творчество на Жоао де Мело“ отговаря на законовите изисквания за докторска дисертация и убедено препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на Десислава Любомирова Тимчева образователната и научна степен „доктор“.

14.12.2020 г.

Проф. д-р Яна Андреева